

Ужва Алла Миколаївна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Полоз Денис Володимирович, аспірант кафедри обліку і аудиту Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Uzhva Alla, Doctor of Economic Sciences, Profesor, Profesor of the Department of Accounting and Audit, Petro Mohyla Black Sea National University,
<https://orcid.org/0000-0001-5239-5516>

Poloz Denys, PhD of the Department of Accounting and Audit, Petro Mohyla Black Sea National University,
<https://orcid.org/0009-0007-6782-8186>

ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТОВАРІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ACCOUNTING AND CONTROL SUPPORT OF GOODS IN THE ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM

Ужва А. М., Полоз Д. В. Обліково-контрольне забезпечення товарів в системі управління підприємством. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Том 10. № 2. С. 64 – 67.

Uzhva A., Poloz D. Accounting and control support of goods in the enterprise management system. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2025. Volume 10. № 2. pp. 64 – 67.

Ефективне управління товарними ресурсами є визначальним чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах динамічного розвитку ринкового середовища. Інформація про рух і стан товарів становить основу для ухвалення оперативних та стратегічних управлінських рішень, впливаючи на рівень оборотності запасів, оптимізацію логістичних потоків, формування цінової політики та загальну результативність діяльності суб'єкта господарювання. Водночас, у практиці підприємств спостерігається поглиблення проблем, пов'язаних із неповнотою, несвоєчасністю та фрагментарністю інформації щодо товарних операцій, що зумовлює підвищення ризиків викривлення облікових даних і зниження ефективності контролю.

Сучасні виклики цифровізації економіки висувають нові вимоги до системи обліково-контрольного забезпечення товарів, зокрема щодо інтеграції облікових процедур, автоматизації контрольних функцій, посилення аналітичного компонента та забезпечення прозорості інформаційних потоків. Це передбачає комплексне поєднання традиційних інструментів бухгалтерського обліку з новітніми інформаційними технологіями, аналітичними засобами та внутрішнім контролем, що дозволяє не лише покращити фінансові результати, але й забезпечити ефективний розвиток підприємства в умовах невизначеності та трансформаційних змін. Метою статті є дослідження теоретико-методичних засад обліково-контрольного забезпечення товарів і розроблення підходів до їх вдосконалення в системі управління підприємством. У процесі дослідження застосовано методи аналізу та синтезу, порівняння, теоретичного та логічного узагальнення. В результаті проведеного дослідження встановлено, що більшість підприємств використовують фрагментарні системи обліку товарів, що призводить до низької точності даних та зростання ризиків викривлення інформації. Аналіз показав, що відсутність інтегрованого документообігу та слабкі механізми внутрішнього контролю знижують ефективність управління запасами та збільшують час обробки операцій. Впровадження автоматизованого контролю забезпечує безперервне відстеження товарних операцій і своєчасне виявлення аномалій. Стандартизація процедури документообігу та контрольних алгоритмів зменшує людський фактор та підвищує відповідальність персоналу. Аналітична підсистема дозволяє менеджменту оперативніше приймати управлінські рішення на основі актуальних даних. Порівняння традиційного та інтегрованого підходів підтверджує переваги цифровізації та системного підходу. Запропонована методика забезпечує комплексну оцінку ефективності обліку та контролю товарів на підприємстві. Таким чином, дослідження підтвердило необхідність інтеграції обліково-контрольних процесів із сучасними цифровими технологіями.

Ключові слова: товари, обліково-контрольне забезпечення, управління, цифровізація обліку, контроль, облік.

Effective management of commodity resources is a key factor in ensuring an enterprise's competitiveness amid dynamic market development. Information on the movement and condition of goods is the basis for operational and strategic management decisions, influencing inventory turnover, optimizing logistics flows, shaping pricing policy, and the overall performance of the business entity. At the same time, in enterprise practice, problems associated with the incompleteness, untimeliness, and fragmentation of information on commodity transactions deepen, increasing the risk of accounting data distortion and reducing control effectiveness. Modern challenges of the digitalization of the economy pose new requirements for the system of accounting and control support for goods, including the integration of accounting procedures, automation of control functions, strengthening the analytical component, and ensuring transparency of information flows. This involves a comprehensive combination of traditional accounting tools with the latest information technologies, analytical tools, and internal controls, which not only improves financial results but also ensures the effective development of the enterprise in conditions of uncertainty and transformational change. The purpose of the article is to study the theoretical and methodological foundations of accounting and control support for goods and develop approaches to their improvement in the enterprise management system. In the research process, methods of analysis and synthesis, comparison, theoretical and logical generalization were applied. As a result of the research, it was found that most enterprises use fragmented accounting systems for goods, leading to low data accuracy and increased risk of information distortion. The analysis showed that the lack of an integrated document flow and weak internal control mechanisms reduce inventory management efficiency and increase processing time. The introduction of automated control provides continuous tracking of commodity transactions and timely detection of anomalies. Standardization of document flow procedures and control algorithms reduces the human factor and increases personnel responsibility. The analytical subsystem allows management to quickly make management decisions based on current data. A comparison of the traditional and integrated approaches confirms the advantages of digitalization and a system approach. The proposed methodology provides a comprehensive assessment of the effectiveness of accounting and control of goods at the enterprise. Thus, the study confirmed the need to integrate accounting and control processes with modern digital technologies.

Keywords: goods, accounting and control support, management, digitalization of accounting, control, accounting.

Вступ

Раціональне управління товарними ресурсами є ключовим елементом економічної стійкості підприємства, оскільки саме товари формують значну частку оборотного капіталу та безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності. Проте у сучасних умовах цифровізації та зростання інформаційної складності бізнес-процесів підприємства стикаються з низкою проблем, що ускладнюють формування достовірної, своєчасної та аналітично корисної інформації про товарні операції.

Найбільш суттєвими проблемами є: неповнота і несинхронізованість даних про рух товарів; фрагментарність облікової інформації між різними підрозділами; недостатня автоматизація процедур контролю; ризики викривлення даних, зумовлені людським фактором, недоліками документообігу або слабкими механізмами внутрішнього

контролю. Це призводить до виникнення пересортиці, необґрунтованих втрат, помилок у формуванні собівартості та недостовірності управлінської звітності [1].

За таких умов традиційні методи обліку та контролю товарів виявляються недостатньо ефективними для задоволення зростаючих інформаційних потреб менеджменту. Відсутність інтегрованої моделі обліково-контрольного забезпечення знижує можливості підприємства щодо оперативного реагування на зміни попиту, оптимізації запасів, запобігання ризикам та підвищення прозорості товарних операцій.

Отже, виникає об'єктивна потреба у науковому обґрунтуванні сучасних підходів до вдосконалення обліково-контрольного забезпечення товарів, що поєднували б методичну цілісність, інформаційну інтегрованість та потенціал цифрових технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання організації обліку товарів, внутрішнього контролю та інформаційного забезпечення управління запасами висвітлено в працях багатьох вчених, зокрема Т. Пархоменко та О. Мармуль акцентують увагу на методологічних аспектах обліку товарних операцій і проблемах достовірності інформації. С. Голова й Л. Нападівська підкреслюють важливість інтеграції облікових і контрольних процедур для мінімізації ризиків викривлень у товарному обігу. Значний внесок у розроблення підходів до внутрішнього контролю запасів зробили М. Корягін та І. Дрозд, які відзначають необхідність переходу до ризикорієнтованих систем контролю. Однак низка питань з обліково-контрольного забезпечення залишається розкритими не повністю і потребує більш глибокого дослідження.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження теоретико-методичних засад обліково-контрольного забезпечення товарів в системі управління підприємством та розроблення підходів до їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження

Обліково-контрольне забезпечення товарів розглядається як системний комплекс процедур, методів і інструментів, спрямованих на забезпечення достовірного обліку та ефективного контролю товарних ресурсів підприємства. Воно включає формування, обробку та перевірку інформації про надходження, рух і залишки товарів, що дозволяє менеджменту здійснювати обґрунтоване планування та приймати оперативні рішення. Ключовими елементами цієї системи є бухгалтерський облік, внутрішній контроль та аналітичне забезпечення управління запасами, які повинні функціонувати у тісній взаємодії та бути інтегрованими з інформаційними системами підприємства.

Система бухгалтерського обліку товарів є основою для управління запасами та прийняття ефективних управлінських рішень. Вона формує інформаційну базу про надходження, рух і вибуття товарів, забезпечує контроль за достовірністю даних і створює умови для аналітичного оцінювання стану запасів.

В сучасних підприємствах функціонування традиційної облікової системи часто супроводжується рядом проблем, що безпосередньо впливають на якість управлінських рішень. Першим аспектом є первинний облік товарних операцій, який включає реєстрацію всіх надходжень, переміщень і вибуття товарів. Виникають проблеми повноти та достовірності даних, фрагментарність документообігу та несинхронізованість систем різних підрозділів, що знижує ефективність контролю та точність управлінських рішень. Другим важливим питанням є вибір методу оцінки вибуття товарів, серед яких найбільш поширеними є метод FIFO, середньозважена собівартість та ідентифікована собівартість. Вибір методу безпосередньо впливає на формування облікової та управлінської інформації, зокрема на визначення собівартості реалізованих товарів, прибутковості операцій та планування закупівель. Недоліком визначено те, що розрахунки здійснюються вручну або в простих програмах, що ускладнює оперативність аналізу. Третім аспектом є аналітичний і синтетичний облік товарів, які взаємодоповнюють один одного. Синтетичний облік фіксує загальні показники руху товарів на рахунках бухгалтерії, тоді як аналітичний облік забезпечує деталізацію за асортиментом, постачальниками, партіями та іншими характеристиками. Проблемаю є роз'єднаність та несинхронізованість даних через ведення обліку в різних реєстрах або навіть різними працівниками, що створює затримки в отриманні повної та узгодженої інформації про товарні запаси [4].

Четвертим важливим питанням є інформаційна неузгодженість між фінансовим та управлінським обліком товарів. Часто управлінський облік ведеться окремо від фінансового з метою отримання більш оперативних даних для менеджменту, що призводить до різниці у показниках залишків, собівартості та оборотності товарів. Наявність даного факту ускладнює прийняття рішень і потребують синхронізації даних через інтеграцію систем або використання аналітичних звітів, що дозволяють звіряти інформацію та тримувати достовірну картину стану запасів.

Наявність цих проблем свідчить про суттєву невідповідність між потребами сучасного управління та фактичним рівнем організації обліку й контролю товарних ресурсів, що зумовлює перехід до сучасних цифрових підходів, які передбачають інтеграцію облікових і контрольних процесів, автоматизацію документообігу, застосування інформаційних систем для підвищення точності й прозорості даних. Порівняльний аналіз традиційного та сучасного цифрового обліку товарів на підприємствах (табл. 1) свідчить про наявність суттєвих переваг цифровізованої системи, яка демонструє значно вищу точність, швидкість та надійність обліково-контрольних процесів. **Таблиця 1.**

Порівняльний аналіз традиційного та сучасного обліку товарів

№ з/п	Критерій	Традиційний облік товарів	Сучасний облік товарів
1	Організація документообігу	Переважно паперовий або частково електронний; дублювання документів	Електронний документообіг, інтеграція даних у єдиній системі
2	Оперативність отримання інформації	Дані формуються із затримкою, потребують ручного узагальнення	Інформація оновлюється в реальному часі
3	Синхронізація аналітичного та синтетичного обліку	Роз'єднаність реєстрів, ризики розбіжностей	Автоматичне узгодження даних у межах інтегрованої системи
4	Рівень автоматизації	Низький або середній; точність залежить від персоналу	Високий; застосування ERP, WMS, RFID, QR-маркування
5	Ризики викривлення даних	Високі через людський фактор, дублювання операцій	Значно нижчі завдяки автоматизації та контролю доступу
6	Прозорість товарних потоків	Часткова, залежить від якості документації	Повна прозорість завдяки цифровому відстеженню

Джерело: розроблено автором на основі [6, 4]

Це, у свою чергу, дає можливість оперативного реагувати на зміни у товарних потоках, мінімізувати ризики помилок та підвищити рівень прозорості управлінських рішень. Такий підхід стає головною складовою ефективного управління товарними ресурсами та важливим чинником забезпечення стабільності операційної діяльності підприємства.

Невід'ємною складовою системи внутрішнього контролю підприємства є контроль товарних операцій, який забезпечує достовірність облікової інформації, своєчасне виявлення порушень та оптимізацію управлінських рішень. Місце товарів у внутрішньому контролі визначається їх роллю як ключового елементу оборотного капіталу та об'єкта управлінського циклу. Від ефективності контролю за товарними операціями залежать точність облікових записів, своєчасність формування фінансової та управлінської звітності, а також мінімізація ризиків втрат і викривлень даних.

Виявлення ризиків викривлення інформації про товари є важливим етапом контролю, оскільки точність облікових даних безпосередньо впливає на прийняття управлінських рішень. Основними ризиками є невідповідність фактичних і облікових залишків, пересортиця, помилки у визначенні собівартості, втрати через пошкодження або крадіжки, а також зловживання з боку персоналу.

Для забезпечення ефективного контролю використовуються різноманітні інструменти, основні з яких представлені в таблиці 2.

Таблиця 2. Основні інструменти контролю товарних операцій та їх функції

№з/п	Інструмент контролю	Функції	Очікуваний ефект
1	Інвентаризація	Перевірка фактичних залишків	Виявлення розбіжностей і помилок
2	Аудит руху товарів	Аналіз документів та процедур	Контроль відповідності операцій стандартам
3	Контроль доступу	Регулювання прав доступу	Зниження ризику несанкціонованих впливів
4	Трасування товарів	Відстеження шляху товару	Підвищення прозорості та виявлення аномалій
5	Автоматизовані системи (ERP/WMS)	Реєстрація та моніторинг в реальному часі	Підвищення точності та швидкості обліку

Джерело: розроблено автором на основі [8]

Оцінка ефективності системи контролю товарних запасів здійснюється за кількома критеріями:

- точність і своєчасність облікової інформації;
- частота виявлення розбіжностей;
- зниження рівня втрат та помилок;
- ступінь автоматизації процесів контролю.

Високий рівень ефективності досягається за умови поєднання регламентованих процедур, цифрових інструментів контролю, чіткого розподілу відповідальності та інтеграції обліку і контролю в єдину інформаційну систему. Систематичний аналіз цих показників дозволяє удосконалювати контрольні процедури, підвищувати точність даних і забезпечувати прозорість управлінських процесів, що є необхідною умовою для прийняття обґрунтованих рішень щодо управління товарними запасами.

Розробка методики обліково-контрольного забезпечення товарів ґрунтується на результатах аналізу сучасного стану обліку та контролю, а також на теоретичних засадах системного підходу (рис. 1). Вона передбачає комплексну організацію облікових та контрольних процедур, інтегрованих із цифровими технологіями, для підвищення достовірності інформації, оптимізації товарних потоків і зниження ризиків втрат.

Доцільно здійснити детальний аналіз кожного етапу методики обліково-контрольного забезпечення товарів. Першим етапом є діагностика поточної системи обліку та контролю товарів, на якому здійснюється аудит існуючих процедур і документації, аналіз інформаційних потоків між підрозділами, оцінка точності та повноти даних, виявлення розбіжностей між фактичними залишками і обліковими записами. Така діагностика дозволяє визначити слабкі місця системи і сформулювати базу для подальших удосконалень.

Другим етапом є проектування інтегрованої моделі обліку і контролю, що поєднує бухгалтерський облік, внутрішній контроль і аналітичну підтримку управління запасами. Модель передбачає стандартизацію документообігу, визначення чітких зон відповідальності персоналу та інтеграцію облікових підсистем із цифровими платформами (ERP, WMS). Такий підхід забезпечує прозорість процесів, зменшує дублювання операцій і дозволяє автоматично відстежувати рух товарів у реальному часі.

Третім етапом є розроблення регламентів і процедур контролю, які включають алгоритми перевірки правильності відображення товарних операцій, контроль відповідності фактичних залишків обліковим, аналіз відхилень (пересортиця, розбіжності у цінах, нестачі), а також визначення періодичності інвентаризацій. Регламентація процедур підвищує відповідальність персоналу та зменшує вплив людського фактора на достовірність даних.

Четвертим етапом методики є автоматизація обліково-контрольних процесів. Використання ERP- та WMS-систем, RFID- та QR-технологій дозволяє вести безперервний облік товарів, фіксувати переміщення та операції у реальному часі, зменшувати помилки при введенні даних і прискорювати формування управлінської звітності. Автоматизація створює єдину цифрову платформу для інтеграції обліку та контролю, підвищуючи ефективність управління запасами.

П'ятим етапом є впровадження аналітичної підсистеми управління запасами, що забезпечує моніторинг критичних показників: оборотності товарів, рівня запасів, термінів зберігання та прогнозного попиту. Аналітичні інструменти такі як BI-панелі, інтегровані звіти ERP/WMS дозволяють своєчасно виявляти аномалії, планувати закупівлі і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Шостим етапом методики є оцінка ефективності обліково-контрольного забезпечення, яка включає визначення ключових показників ефективності (KPI): точність даних, частота розбіжностей, рівень втрат, швидкість обробки інформації. Систематичний аналіз цих показників дозволяє коригувати процедури, вдосконалювати контрольні механізми та підвищувати якість управлінських рішень.

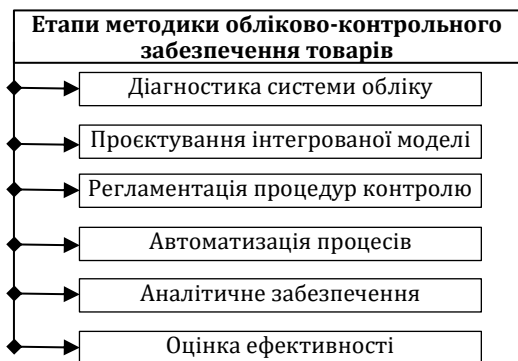

Рис. 1. Етапи методики обліково-контрольного забезпечення товарів

Джерело: розроблено автором на основі [7, 5]

Таким чином, запропонована методика забезпечує комплексний, системний та адаптивний підхід до організації обліку і контролю товарів. Вона поєднує нормативно-методичні засади, внутрішньоконтрольні процедури та цифрові технології, що дозволяє підвищити достовірність облікової інформації, оптимізувати процеси управління запасами і знизити ризики втрат та викривлень даних.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Обліково-контрольне забезпечення товарів є ключовим елементом системи управління підприємством, оскільки від його ефективності залежить достовірність інформації, оптимізація запасів та результативність управлінських рішень. Аналіз сучасних практик обліку та контролю засвідчив наявність проблем, пов'язаних із фрагментарністю даних, недостатньою автоматизацією процесів та слабкими механізмами внутрішнього контролю, що ускладнює оцінку фактичного стану товарних ресурсів. Запровадження цифрових інструментів, таких як ERP-, WMS-системи, RFID-технології та BI-аналітика, дозволяє значно підвищити точність обліку, скоротити час обробки даних і мінімізувати ризики викривлення інформації. Порівняння традиційного та інтегрованого підходів підтверджує ефективність цифровізації та системного підходу в управлінні товарними ресурсами. Розроблена методика обліку та контролю товарів на підприємстві забезпечує автоматизацію, оперативну аналітичну оцінку товарних запасів, прозорість операцій, що зменшує вплив людського фактора та позитивно впливає на якість управлінських рішень.

Література

1. Шендригоренко М. Товари як об'єкт обліку та внутрішнього аудиту на підприємстві. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 722-726.
2. Бурлан С., Панченко І. Облікове забезпечення управління товарними запасами на підприємствах оптової торгівлі. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7422>.
3. Ковова І. Облік товарів в умовах діджиталізації. *Збірник наукових праць ДУІТ. Економіка і управління*. 2021. № 50. С. 122-129.
4. Кравченко О., Селезньова О. Стан розвитку обліку та контролю запасів на вітчизняних підприємствах та напрями їх удосконалення. *Економіка і суспільство*. 2022. № 2. С. 9-16.
5. Макаренко А., Пугач К. Удосконалення обліку товарів та пошук інших шляхів їх реалізації. *Економіка і управління*. 2021. № 1. С. 1-8.
6. Одношевна О., Пильгун О., Біловол Є. Аналітична діагностика ефективності використання запасів підприємством, як елемент оптимізації системи ведення обліку та контролю. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 15. С. 1-6.
7. Полянська О., Чабанюк О., Кондріч С. Управлінський облік товарних запасів: напрями удосконалення методики. *Економіка і суспільство*. 2018. № 19. С. 1325-1333.
8. Пристемський О. Теоретико-методологічні аспекти обліку товарних операцій на підприємствах торгівлі. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2023. № 1(47). С. 164-175.

References

1. Shendryhorenko, M. (2017). «Goods as an object of accounting and internal audit at the enterprise». *Ekononika i suspil'stvo*. № 12. pp. 722-726.
2. Burlan, S., Panchenko, I. (2019). «Accounting support for inventory management at wholesale trade enterprises». *Efektivna ekonomika*. № 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7422>.
3. Kovova, I. (2021). «Accounting for goods in the conditions of digitalization». *Ekononika i upravlinnia*. № 50. pp. 122-129.
4. Kravchenko, O., Seleznyova, O. (2022). «The state of development of accounting and control of inventories at domestic enterprises and directions for their improvement». *Ekononika i suspil'stvo*. № 2. pp. 9-16.
5. Makarenko, A., Puhach, K. (2021). «Improving the accounting of goods and the search for other ways of their implementation». *Ekononika i upravlinnia*. № 1. pp. 1-8.
6. Odnoshevna, O., Pyl'hun, O., Bilovol, Ye. (2024). «Analytical diagnostics of the efficiency of inventory use by an enterprise as an element of optimizing the accounting and control system». *Problemy suchasnykh transformatsij. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*. № 15. pp. 1-6.
7. Polians'ka, O., Chabaniuk, O., Kondrych, S. (2018). «Management accounting of inventories: directions for improving the methodology». *Ekononika i suspil'stvo*. № 19. pp. 1325-1333.
8. Prystem's'kyj, O. (2023). «Theoretical and methodological aspects of accounting for commodity transactions at trade enterprises». *Zbirnyk naukovykh prats' TDATU imeni Dmytra Motornoho (ekonomichni nauky)*. № 1(47). pp. 164-175.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2025 р.